

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КИРИЧЕНКО КОСТЯНТИН ІВАНОВИЧ

УДК 338.24:316.334(477)(043.3)

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ
СОЦІО-ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНИХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Васильєва Тетяна Анатоліївна,
Сумський державний університет,
директор Навчально-наукового інституту фінансів,
економіки та менеджменту імені Олега Балацького

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Славкова Олена Павлівна,
Сумський національний аграрний університет,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку;

кандидат економічних наук
Шликова Вікторія Олександрівна,
науково-дослідний центр індустріальних проблем
розвитку Національної академії наук України,
старший науковий співробітник сектору макроеко-
номічного аналізу та прогнозування відділу макрое-
кономічної політики та регіонального розвитку.

Захист відбудеться 4 липня 2019 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізо-
ваної вченої ради Д 55.051.06 у Сумському державному університеті за адресою:
40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного уні-
верситету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий 4 червня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, професор

Л. Л. Гриценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Відповідно до Цілей сталого розвитку на 2016–2030 рр. світова наукова спільнота зосереджена на пошуку ефективних системних механізмів забезпечення стійкого зростання і гармонізованого задоволення потреб суспільства, зменшення системних ризиків різного походження, подолання диспропорцій у національній економіці (НЕ) та забезпечення стійких транссекторальних балансів. Вплив соціо-економіко-політичних взаємозв'язків на просторово-часові орієнтири реалізації державної стратегії переходу країни на модель стійкого зростання все частіше стає об'єктом ґрунтовних міждисциплінарних наукових досліджень та економічного прогнозування. Під час реалізації заходів державного регулювання (ДР) економіки важливо урахувати взаємний вплив, конвергентні зв'язки і трансмісійні наслідки регуляторних інтервенцій для економічного, соціального й політичного розвитку країни, особливо на тлі перманентних структурних та інституційних змін. Неврахування синергетичного впливу регуляторних заходів підвищує динаміку непрогнозованих біфуркаційних трансформацій у НЕ, зменшує ефективність відтворювального механізму інтеграції соціального, політичного та економічного капіталів, зменшує здатність НЕ підтримувати макроекономічну рівновагу в довгостроковій перспективі.

Дослідженню теоретичних, методичних і практичних механізмів реалізації державної політики з урахуванням соціо-економіко-політичної конвергенції присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, серед яких: З. Бурік, Т. Васильєва, Н. Виговська, Д. Кауфман (D. Kaufmann), К. Кіркпатрік (C. Kirkpatrick), Д. Леві-Фаур (D. Levi-Faur), С. Леонов, Дж. Луїз (J. Luiz), М. Макаренко, С. Міллер (S. Miller), Д. Паркер (D. Parker), Н. Педченко, О. Славова, Р. Танненвальд (R. Tannenwald), О. Чечель, В. Шликова та інші.

У той самий час, узагальнення наукового доробку з досліджуваної тематики свідчить, що не вирішеними остаточно залишаються теоретико-методичні засади та прикладний інструментарій дослідження чутливості економіки, соціального сектору і політичного розвитку до регуляторних інтервенцій держави, реалізації державної регуляторної політики з урахуванням стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків. Логічна незавершеність формування цілісного уявлення про механізми переходу в Україні від ізольованого до інклюзивного підходу до формування регуляторного середовища з метою забезпечення конвергентності та синергії соціо-економіко-політичних зрушень обумовила актуальність дослідження, його мету, завдання та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в контексті резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (затвердженої Указом Президента України № 5/201 від 12.01.2015 р.), Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р.) тощо.

Дисертація виконана відповідно до тематики наукових досліджень Сумського державного університету. Так, зокрема, до звіту за темою «Моделювання та прогнозування соціо-економіко-політичної дорожньої карти реформ в Україні для переходу на модель стійкого зростання» (номер державної реєстрації 0118U003569) ввійшли пропозиції щодо визначення стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків, впливу регуляторної спроможності держави на соціальний, економічний та політичний розвиток; до звіту за темою «Сучасні інформаційні технології в соціально-економічних системах» (номер державної реєстрації 0116U000930) – щодо інструментарію дослідження внутрішніх соціо-економіко-політичних взаємозв'язків; до звіту за темою «Моделювання сталого розвитку складних соціально-економічних систем» (номер державної реєстрації 0116U000929) – щодо визначення часових орієнтирів та прогнозування економічних наслідків зміни регуляторної спроможності держави.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблення науково-методичних засад та практичного інструментарію ДР економіки України з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків.

Відповідно до мети дисертаційної роботи були поставлені такі завдання:

- дослідити динаміку та основні проблеми соціальних, економічних і політичних трансформацій в Україні;
- систематизувати інструментарій ДР НЕ в контексті комплексного впливу на соціо-економіко-політичні зрушення;
- розробити методичні засади врахування впливу якості ДР НЕ та ефективності діяльності уряду на рівень економічного розвитку країни;
- вдосконалити методичні основи визначення часових орієнтирів та прогнозування економічних наслідків зміни регуляторної спроможності держави;
- поглибити науково-методичні підходи до дослідження чутливості соціального сектору НЕ до регуляторних інтервенцій держави;
- розвинути методичне підґрунтя оцінювання ефективності політичних інститутів в Україні в контексті реформування регуляторного середовища;
- розробити методичний інструментарій дослідження стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків;
- удосконалити методичний інструментарій дослідження внутрішніх взаємозв'язків у системі «економічний – політичний – соціальний розвиток»;
- визначити напрямки реформування системи ДР економіки України з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків.

Об'єкт дослідження – економічні відносини, що виникають між органами державної влади, суб'єктами господарювання та населенням у процесі ДР НЕ.

Предметом дослідження є методи та інструменти формування і реалізації політики ДР НЕ з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дисертації становлять фундаментальні положення економічної теорії, теорії ДР економіки, синергетичної теорії самоорганізації соціально-економічних систем, стратегічного

управління, макроекономічного прогнозування, а також наукові праці зарубіжних і вітчизняних учених, присвячені дослідженню процесів ДР соціального, економічного та політичного розвитку.

Для вирішення поставлених завдань дослідження використано загальнонаукові та специфічні методи, зокрема: логічного аналізу, синтезу та узагальнення – при узагальненні теоретичного підґрунтя та практичного досвіду ДР НЕ з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків; метод структурного моделювання – під час дослідження внутрішньої структури цих взаємозв'язків; метод центра мас – при інтегральному оцінюванні рівня стійкості цих взаємозв'язків; функціональний та структурний аналіз – під час визначення концептуальних напрямків реформування системи ДР економіки України з урахуванням цих взаємозв'язків; методи регресійного моделювання та адитивно-мультиплікативної згортки – при встановленні впливу якості ДР НЕ та ефективності уряду на рівень економічного розвитку країни; дистрибутивно-лагове моделювання – під час визначення часових орієнтирів та прогнозування економічних наслідків зміни регуляторної спроможності держави; регресійне моделювання (за методом Прайса – Вінстена), метод аналітичної ієрархії і метод простого додавання ваг – під час дослідження чутливості соціального сектору НЕ до регуляторних інтервенцій держави; метод головних компонент, метод згортки на основі метрики Мінковського, метод експертного оцінювання на основі шкали Харрінгтона – при оцінюванні ефективності політичних інститутів в Україні. Моделювання здійснено за допомогою програмних продуктів Stata 12/SE та STATISTICA 10.

Інформаційну базу дослідження склали: офіційні дані Державної служби статистики України, Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Міжнародного валютного фонду, законодавчі акти Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України, аналітичні огляди та наукові публікації з питань ДР соціального, економічного і політичного розвитку.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого науково-прикладного завдання щодо поглиблення науково-методичних засад та практичного інструментарію ДР економіки України з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційної роботи є такі:
вперше:

– розроблено методичні засади визначення регуляторної спроможності держави та її впливу на макроекономічні параметри шляхом інтегрального врахування показників економічного розвитку НЕ, найбільш еластичних до заходів держави щодо створення сприятливого бізнес-середовища і забезпечення довіри до уряду. Це дозволило визначити економічні ефекти й необхідні передумови зростання регуляторної спроможності в Україні, сформулювати кластер країн, досвід яких доцільно використовувати в контексті підвищення чутливості економіки України до регуляторних заходів;

вдосконалено:

– методичний інструментарій інтегрального визначення та прогнозування

рівня стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків у НЕ, що відрізняється від існуючих застосуванням методу центру мас та дозволяє встановити ступінь збалансованості впливу регуляторних інтервенцій держави на економіку, соціальний прогрес та ефективність політичних інститутів, урахувати системні взаємозв'язки і комплементарний вплив економічного, соціального та політичного розвитку країни;

– методичні засади визначення часових орієнтирів та прогнозування економічних наслідків під час реалізації реформ системи ДР НЕ, що на відміну від існуючих підходів здійснено шляхом обґрунтування часових лагів, через які макроекономічні параметри найбільш відчутно реагують на зміни регуляторної спроможності держави, прогнозування їх значень у середньостроковій перспективі;

– науково-методичні підходи до дослідження чутливості соціального сектору НЕ до регуляторних інтервенцій держави, що на відміну від існуючих здійснено шляхом обґрунтування впливу якості ДР НЕ та ефективності уряду на інтегральний показник соціального розвитку і його складові, що характеризують демографічний стан, рівень добробуту, безпеки, освіти та здоров'я населення, соціальні зв'язки й соціальну активність у країні, забезпечення в суспільстві гендерної рівності та довіри до інституцій;

набули подальшого розвитку:

– методичний інструментарій визначення ефективності політичних інститутів в Україні, що відрізняється від існуючих інтегральним узагальненням параметрів політичної стійкості та відсутності насильства у країні, ефективності уряду, якості ДР НЕ, верховенства права, контролю над корупцією з урахуванням сили та характеру зв'язків між ними;

– методичний інструментарій дослідження внутрішніх взаємозв'язків у системі «економічний – політичний – соціальний розвиток», що відрізняється від існуючих прогнозуванням впливу індексів соціального розвитку, ефективності політичних інститутів та еластичності макроекономічних зрушень до зміни рівня регуляторної спроможності держави на інтегральний рівень стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків у НЕ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дисертації доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть бути використані органами державного регулювання – для врахування соціо-економіко-політичної конвергенції під час розроблення дорожньої карти реформ в Україні; галузевими асоціаціями – для врахування трансмісійних наслідків регуляторних інтервенцій під час розроблення галузевих і міжгалузевих програм; органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання – при формуванні програм спільних заходів з урахуванням впливу місцевої економічної політики на створення сприятливого локального бізнес-середовища.

Пропозиції щодо інтегрального оцінювання соціально-економічного розвитку України впроваджено в діяльність Офісу реформ Кабінету Міністрів України (довідка № 22310/0/1 від 13.11.2018 р.); щодо застосування таксонометричного

підходу при оцінюванні соціально-економічного розвитку – в діяльність Муніципальної ліги Києва (довідка № 3467/23 від 13.09.2018 р.); щодо заходів ДР НЕ України з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків – у діяльність Торгово-промислової палати України (довідка № 322/1.2 від 09.11.2018 р.) та Сумської торгово-промислової палати (довідка № 444 від 09.11.2018 р.); щодо формалізації взаємозв'язків між якістю реалізації заходів держави щодо створення сприятливого бізнес-середовища та макроекономічними показниками – в діяльність Сумського обласного регіонального відділення Спілки малих, середніх і приватизованих підприємств України (довідка № 30 від 12.09.2018 р.). Результати дослідження використовуються в навчальному процесі Сумського державного університету під час викладання дисциплін «Економічна політика та державне регулювання» та «Система публічного управління» (акт від 05.09.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані в дисертаційній роботі лише в межах його особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертації оприлюднені на 8 міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях ([14-18] у наведеному в авторефераті списку праць).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 18 наукових працях загальним обсягом 8,99 друк. арк., з яких особисто авторові належить 7,03 друк. арк., зокрема: 3 підрозділи в колективних монографіях, 9 статей у наукових фахових виданнях України та 1 стаття в зарубіжному науковому виданні (з яких 9 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, зокрема, 2 видання входять до баз Scopus та Web of Science); 5 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 246 сторінок, зокрема: 187 сторінок основного тексту, 40 таблиць, 37 рисунків, 4 додатки, список використаних джерел із 213 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «**Аналіз інструментарію реалізації регуляторних інтервенцій держави у контексті їх комплексного впливу на соціо-економіко-політичні трансформації в Україні**» досліджено динаміку та основні проблеми соціальних, економічних і політичних трансформацій в Україні, узагальнено інструментарій реалізації регуляторних інтервенцій держави у контексті їх комплексного впливу на соціо-економіко-політичний розвиток.

Комплексний аналіз динаміки та основних соціальних, економічних і політичних трансформацій в Україні в роботі здійснено з урахуванням місця країни в міжнародних рейтингах. Так, зокрема:

1. Соціальні трансформації. За 2008–2017 рр. позиція України в рейтингу за Індексом розвитку людського потенціалу зменшилася із 76-го до 88-го місця, за Індексом соціального прогресу – з 62-го до 64-го місця. Це в найбільшій мірі обумовлено неефективністю реформ медичного і пенсійного забезпечення, освіти та сфери соціального захисту. Найбільшими проблемами в цій сфері залишаються значний рівень безробіття, недостатня тривалість життя та обмежені можливості самореалізації населення, від’ємне міграційне сальдо, незадовільний рівень безпеки та соціального захисту, соціальна нерівність населення.

2. Економічний розвиток. За 2008–2017 рр. рівень конкурентоспроможності України за Індексом глобальної конкурентоспроможності залишався стабільно низьким, мали місце лише незначні позитивні зміни. За Індексом економічної свободи у 2017 р. Україна займала 166-ту позицію зі 178 країн (критично низький рівень), за Індексом легкості ведення бізнесу позиції покращилися на 55 пунктів. Ключовими перешкодами на шляху прискорення економічного розвитку є низька доступність кредитів, підвищена інфляція, значний податковий тиск, перманентний дефіцит державного бюджету та зростання державного боргу, скорочення інноваційної й інвестиційної активності тощо.

3. Політичний розвиток. За 2008–2017 рр. позиція України в рейтингу за Індексом демократії знизилася з 53-го до 83-го місця (недосконалість політичного режиму, відсутність стабільності та довіри до влади), за Індексом відкритості бюджету – з 25-го до 44-го місця, за Світовим індексом миру – з 80-го до 154-го місця, за Індексом сприйняття корупції відбулося незначне покращання – з 134-го до 130-го місця. Найбільшими проблемами в цій сфері залишаються високий рівень корупції влади та недовіри громадян до політичних інститутів, неефективність органів ДР НЕ, нестабільність законодавства, неузгодженість дій різних гілок влади тощо.

За 2009–2017 рр. за Індексом процвітання країн світу та Індексом неієздатності держав, які надають комплексну оцінку стану розвитку країни, позиції України також погіршилися: на 46 і 18 пунктів відповідно.

Істотною проблемою на шляху формування ефективної системи ДР економіки України, здатної гнучко реагувати на поточні та прогнозовані трансформації, є відсутність законодавчо закріпленого переліку системно важливих індикаторів соціального, економічного й політичного розвитку. Єдиним орієнтиром сьогодні є затверджена Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», в якій визначено таргетовані значення ряду параметрів, що повинні бути досягнуті до 2020 р. (наприклад, ВВП на 1 особу має досягти рівня 16 000 дол. США, відношення дефіциту державного бюджету до ВВП не повинне перевищувати 3 %, середня тривалість життя людини повинна зрости на 3 роки, 75 % випускників закладів освіти мають володіти щонайменше двома іноземними мовами тощо).

Ці результати можуть бути досягнуті за умов системного врахування наслідків регуляторних рішень як для економічної, так і для соціальної та політичної стабільності, створення комплексного регуляторного середовища, узгодження

інтересів стейкхолдерів, конкретизації відповідальності за використання регуляторних повноважень, готовності суспільства сприймати регуляторні інтервенції, відсутності політичної інерції в процесі їх запровадження.

У роботі обґрунтовано канали впливу інструментів монетарної, податкової, інвестиційної, інноваційної, зовнішньоекономічної та освітньої політики на соціальний, економічний і політичний розвиток України. Перехід від ізольованого до інклюзивного підходу до реалізації заходів ДР НЕ на принципах системної динаміки дозволить виявити та попередити можливі соціо-економіко-політичні розриви та суперечності, забезпечити крос-секторний паритет цілей розвитку країни, конвергентність і синергію соціо-економіко-політичних зрушень.

У другому розділі «**Теоретико-методичні засади оцінювання впливу регуляторної спроможності держави на рівень соціального, політичного та економічного розвитку**» розроблено методичні засади врахування впливу регуляторної спроможності держави на рівень економічного розвитку країни, визначення часових орієнтирів та прогнозування економічних наслідків під час реалізації реформ ДР НЕ, дослідження чутливості соціального сектору НЕ до регуляторних інтервенцій держави, оцінювання ефективності політичних інститутів в Україні.

На сьогодні результативність економічної політики держави значною мірою залежить від якісних характеристик системи державного управління та скоординованості дій між відповідними уповноваженими інститутами. Тому перш ніж застосовувати регуляторні інструменти, необхідно визначити їх потенційний вплив на найбільш важливі макроекономічні параметри та ефекти від їх можливого використання. Для вирішення цього завдання необхідно сформулювати індикатор економічного розвитку країни, що інтегруватиме лише ті макроекономічні параметри, які мають високий рівень чутливості до якості та ефективності ДР НЕ. Таке дослідження в дисертації здійснене в такій послідовності:

1) індикатор регуляторної спроможності держави (*RegQ*) запропоновано визначати на основі адитивної згортки (з ваговими коефіцієнтами 0,5) двох індикаторів World Governance Indicators, що розраховуються групою Світового банку: 1) *RQ* – якість ДР НЕ (відображає ефективність діяльності влади щодо створення сприятливого бізнес-середовища в країні); 2) *GE* – ефективність уряду (відображає рівень довіри та лояльності з боку економічних агентів до рішень уряду);

2) на основі інструментарію регресійного моделювання з використанням панельних даних відібрано макроекономічні параметри (з бази World Development Indicators), що мають статистично значущий зв'язок з індикатором *RegQ*. До вибірки ввійшли 38 європейських країн, часовий горизонт – 2002–2016 рр.;

3) здійснено розподіл відібраних показників на стимулятори і дестимулятори економічного розвитку країни, їх нормалізацію (оцінка в діапазоні [0; 1]);

4) нормалізовані показники на основі використання адитивно-мультиплікативної згортки об'єднано в єдиний композитний індикатор *ED(RegQ)*, динаміка якого відображає відгук макроекономічних параметрів на зміну рівня регуляторної спроможності держави.

Результати дослідження відображено на рисунку 1.

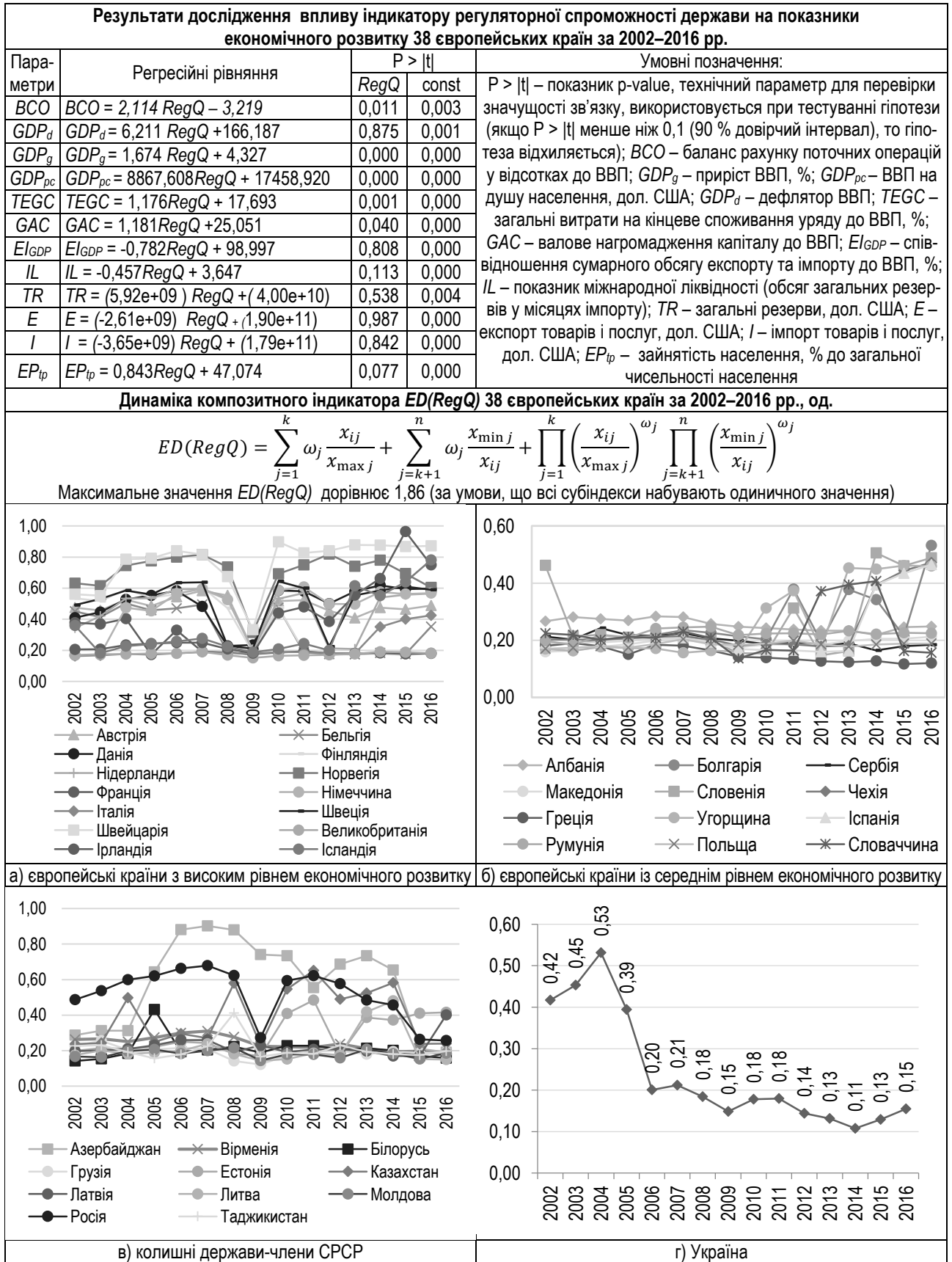

Рисунок 1 – Результати дослідження впливу регуляторної спроможності держави на рівень економічного розвитку країни

Статистично значущим на допустимому довірчому інтервалі 90 % виявився вплив індикатора $RegQ$ лише на показники BCO , GDP_g , GDP_{pc} , $TEGC$, GAC , EP_{tp} (прийнято як значущий, ураховуючи незначне відхилення $P > |t|$ від 0,1). Не підтверджено гіпотезу про значущий позитивний вплив зростання регуляторної спроможності держави на зовнішню торгівлю країни. В Україні впродовж 2004–2014 рр. макроекономічні параметри демонстрували відносну резистентність до регуляторних впливів. Найбільше значення показника $ED(RegQ)$ у 2004 р. (0,53) становить лише 28,5 % від його максимального значення. За 2014–2016 рр. позитивну динаміку досліджуваного показника продемонстрували: з пострадянських республік – Естонія, Латвія, Таджикистан; із високорозвинених країн – Бельгія, Нідерланди, Іспанія, Ісландія, Італія; з країн із середнім рівнем економічного розвитку – Албанія, Сербія, Чехія, Польща. Досвід цих країн щодо формування трансмісійних регуляторних механізмів, які забезпечують швидкий відгук макроекономічних параметрів на зміни якості ДР НЕ та ефективності уряду, є найбільш цікавим із точки зору впровадження в Україні, враховуючи найнижчі значення індикатора $ED(RegQ)$ для України порівняно з усіма досліджуваними країнами.

У контексті реалізації державної економічної політики важливого значення набуває виявлення часових лагів, через які НЕ найбільш відчутно реагує на заходи ДР. Для вирішення цього завдання в роботі побудовано дистрибутивно-лагову модель (таблиця 1), що дозволяє формалізувати вплив індикатора регуляторної спроможності держави на показники економічного розвитку 38 досліджуваних країн (на основі панельних даних з уведенням лага від 1 до 5 років).

Таблиця 1 – Результати застосування дистрибутивно-лагової моделі для формалізації впливу індикатора регуляторної спроможності держави на показники економічного розвитку країни

Параметр*	Параметри регресійного рівняння		Значення $P > t $ за різних часових лагів									
	коефіцієнт при $RegQ$	константа	1 рік		2 роки		3 роки		4 роки		5 років	
			$RegQ$	const	$RegQ$	const	$RegQ$	const	$RegQ$	const	$RegQ$	const
BCO	2,141	-3,206	0,013	0,004	0,015	0,006	0,027	0,014	0,031	0,018	0,012	0,014
GDP_d	6,211	166,187	0,783	0,000	0,387	0,000	0,115	0,000	0,060	0,000	0,020	0,000
GDP_g	1,674	4,327	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
GDP_{pc}	8867,608	17458,92	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
$TEGC$	1,176	17,693	0,001	0,000	0,068	0,000	0,511	0,000	0,814	0,000	0,907	0,000
GAC	1,181	25,051	0,009	0,000	0,007	0,000	0,022	0,000	0,064	0,000	0,038	0,000
EI_{GDP}	-0,782	98,997	0,489	0,000	0,620	0,000	0,910	0,000	0,453	0,000	0,700	0,000
IL	-0,457	3,647	0,031	0,000	0,024	0,000	0,025	0,000	0,005	0,000	0,033	0,000
TR	5,92e+09	4,00e+10	0,921	0,002	0,963	0,002	0,723	0,001	0,763	0,001	0,852	0,002
E	-2,61e+09	1,90e+11	0,692	0,000	0,333	0,000	0,388	0,000	0,960	0,000	0,849	0,000
I	-3,65e+09	1,79e+11	0,783	0,000	0,622	0,000	0,916	0,000	0,236	0,000	0,235	0,000
EP_{tp}	0,843	47,074	0,023	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

*Умовні позначення наведені на рисунку 1

Зіставлення даних, наведених на рисунку 1 та в таблиці 1, дозволяє зробити такі висновки. Найбільш чутливими до регуляторних інтервенцій у короткостроковій перспективі (без лага) є баланс поточного рахунку до ВВП, приріст ВВП та ВВП на душу населення (зв'язок прямий). Найсильніший відгук загальних витрат на кінцеве споживання уряду до ВВП на зростання $RegQ$ зафіксовано з лагом 1 рік (зв'язок прямий). Максимально еластичними до регуляторних трансформацій із дворічним лагом виявилися валове нагромадження капіталу до ВВП та експорт товарів і послуг (обернений зв'язок). Трирічний лаг не є релевантним для жодного з макроекономічних показників. Натомість найкращу силу реакції при збільшенні на один пункт $RegQ$ із чотирирічним лагом мають показники: обсяг резервів у місяцях імпорту (обернений зв'язок) та співвідношення сумарного обсягу експорту та імпорту до ВВП (зв'язок прямий), а з п'ятирічним лагом – дефлятор ВВП (обернений зв'язок), імпорт товарів і послуг (зв'язок прямий) та зайнятість населення (зв'язок прямий). Виявлені тенденції мають практичну цінність при формуванні й таргетуванні дорожньої карти реформ системи ДР НЕ, прогнозуванні їх наслідків для економічного розвитку України.

У контексті реформування системи ДР економіки України важливо визначити вплив регуляторної спроможності держави на параметри не лише економічного, а й соціального розвитку. Не вирішеною на сьогодні остаточно методичною проблемою є відсутність інтегрального індикатора, який би коректно узагальнював різні напрямки, що характеризують соціальний розвиток (демографія, здоров'я, освіта, безпека, соціальні зв'язки та соціальна активність, гендерна рівність тощо). У роботі розроблено методичні засади формування такого показника, оцінено вплив якості ДР НЕ та ефективності уряду як на інтегральний індикатор у цілому, так і на окремі його субіндекси для України (рисунок 2).

Проведене дослідження дозволило зробити такі висновки: 1) інтегральний індекс соціального розвитку України істотно і прямо залежить від ефективності уряду, тоді як практично не залежить від якості ДР НЕ; 2) субіндекси D, GE та H мають тісний позитивний зв'язок з обома складовими регуляторної спроможності держави; 3) довіра до інституцій, соціальні зв'язки та соціальна активність є чутливими до зміни якості ДР НЕ і відносно резистентними до зміни ефективності уряду; 4) рівні добробуту населення, безпеки та освіти не є еластичними до динаміки обох складових регуляторної спроможності держави. Одержавні результати можуть бути покладені в основу вибору найбільш дієвих регуляторних каналів забезпечення соціального прогресу в Україні.

Результативність ДР НЕ визначається не лише узгодженою реакцією на регуляторні інтервенції параметрів економічного та соціального розвитку, а й політичною стабільністю в країні. Тому актуальності набуває комплексне вимірювання ефективності функціонування політичних інститутів держави. Для вирішення цього завдання в роботі запропоновано використовувати інтегральний індикатор, механізм та результати розрахунку якого демонструє рисунок 3.

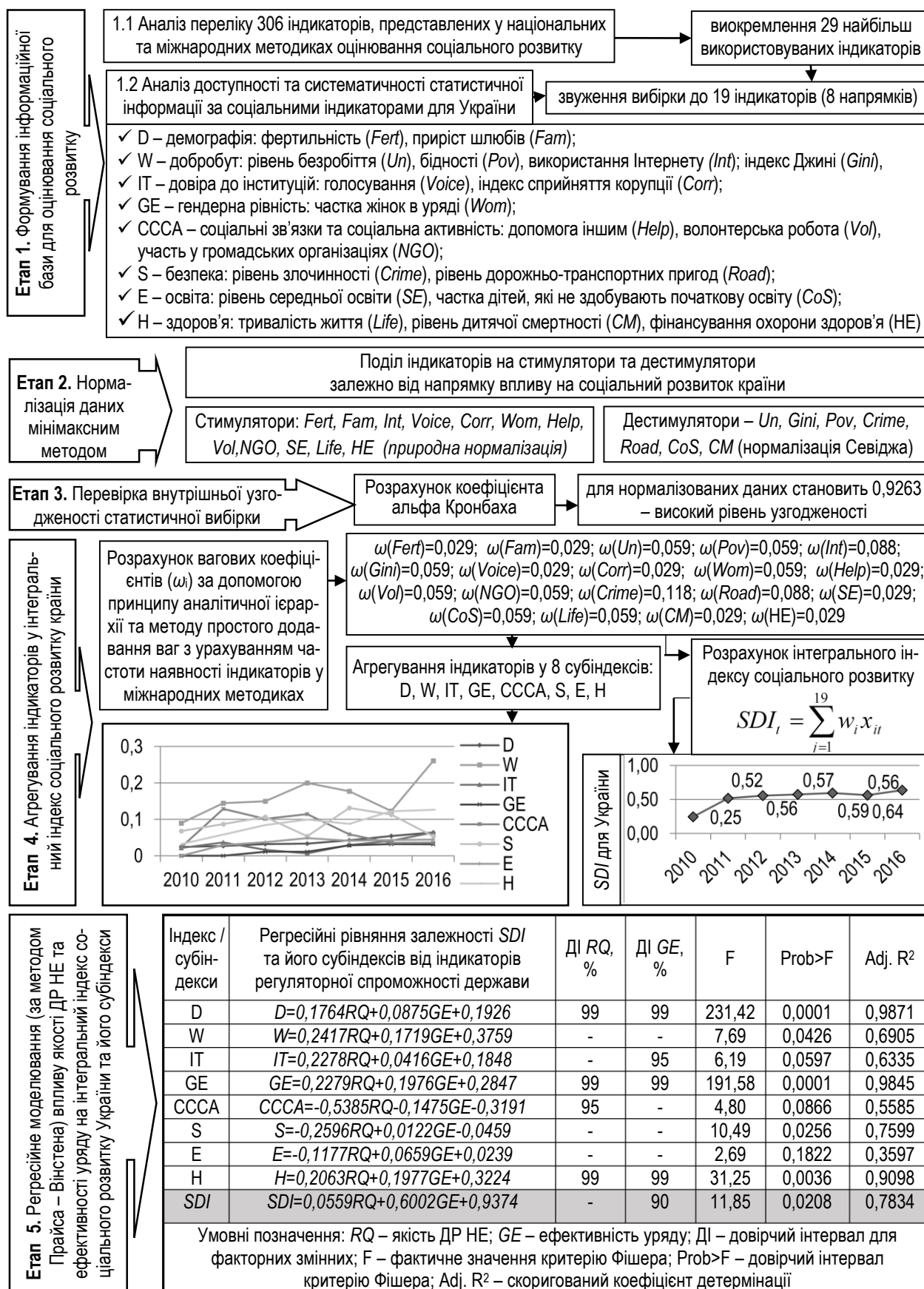

Рисунок 2 – Дослідження впливу якості ДР HE та ефективності уряду на інтегральний індекс соціального розвитку України та його субіндекси

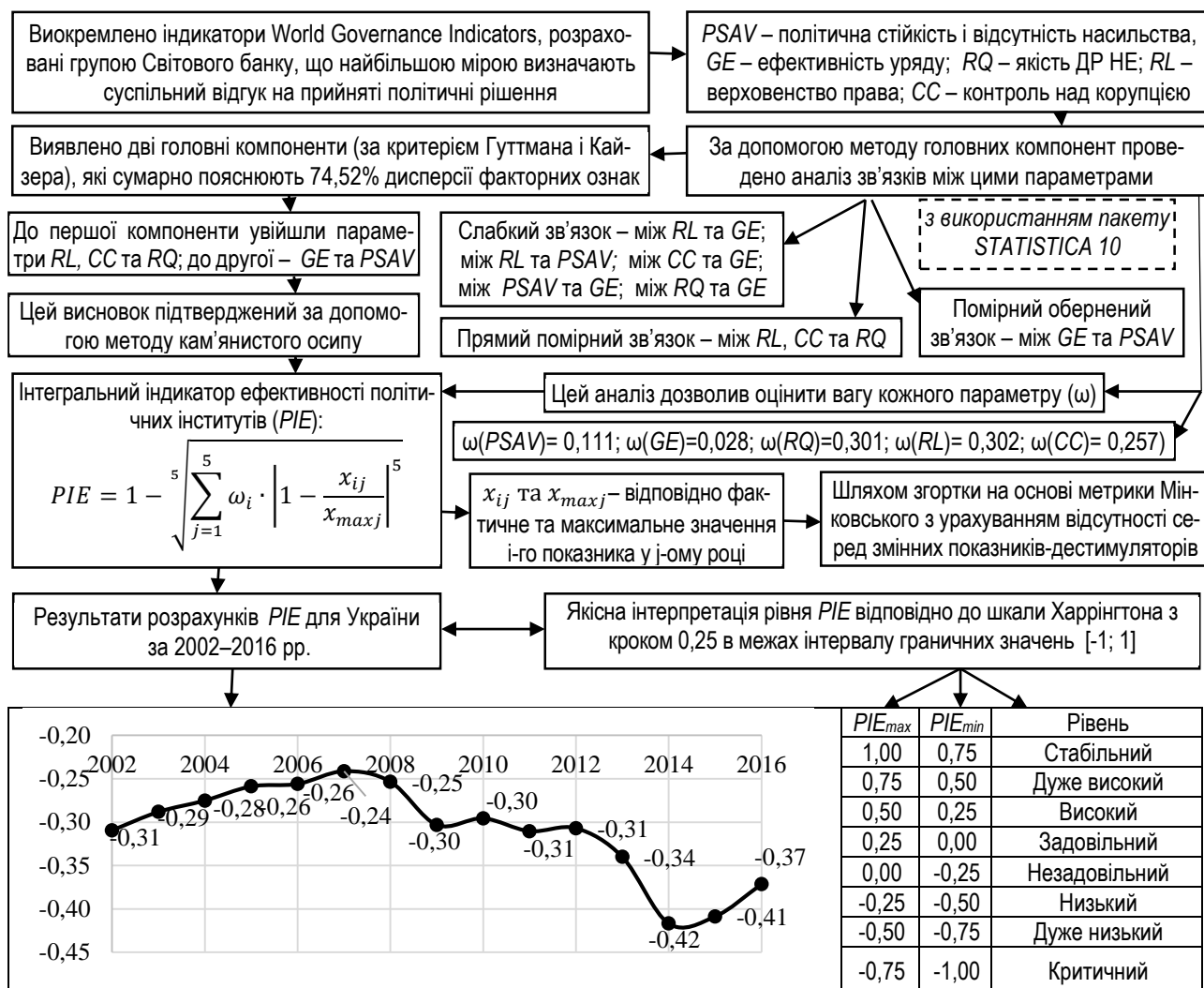

Рисунок 3 – Динаміка інтегрального індикатора ефективності політичних інститутів в Україні за 2002–2016 рр.

Дослідження засвідчило, що за 2002–2007 рр. ефективність політичних інститутів в Україні зростала незначними темпами, у 2007–2014 рр. тенденція змінилася на спадну, а з 2014 р. – знову на зростаючу. Водночас абсолютне значення індикатора *PIE* за весь період відповідало низькому рівню.

У третьому розділі «Враховання стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків у процесі державного регулювання та прогнозування розвитку економіки України» розроблено методичний інструментарій дослідження стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків та їх взаємного впливу, визначено концептуальні напрямки реформування системи ДР економіки України з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків.

Між соціальними, політичними та економічними процесами формуються конвергентні взаємозв'язки, виникають мультиплексивні трансмісійні ефекти, які можуть призводити до системних дисбалансів. Для прогнозування рівня стійкості в системі «економічний – політичний – соціальний розвиток» розроблено триполюсну барицентричну економіко-математичну модель (рисунок 4).

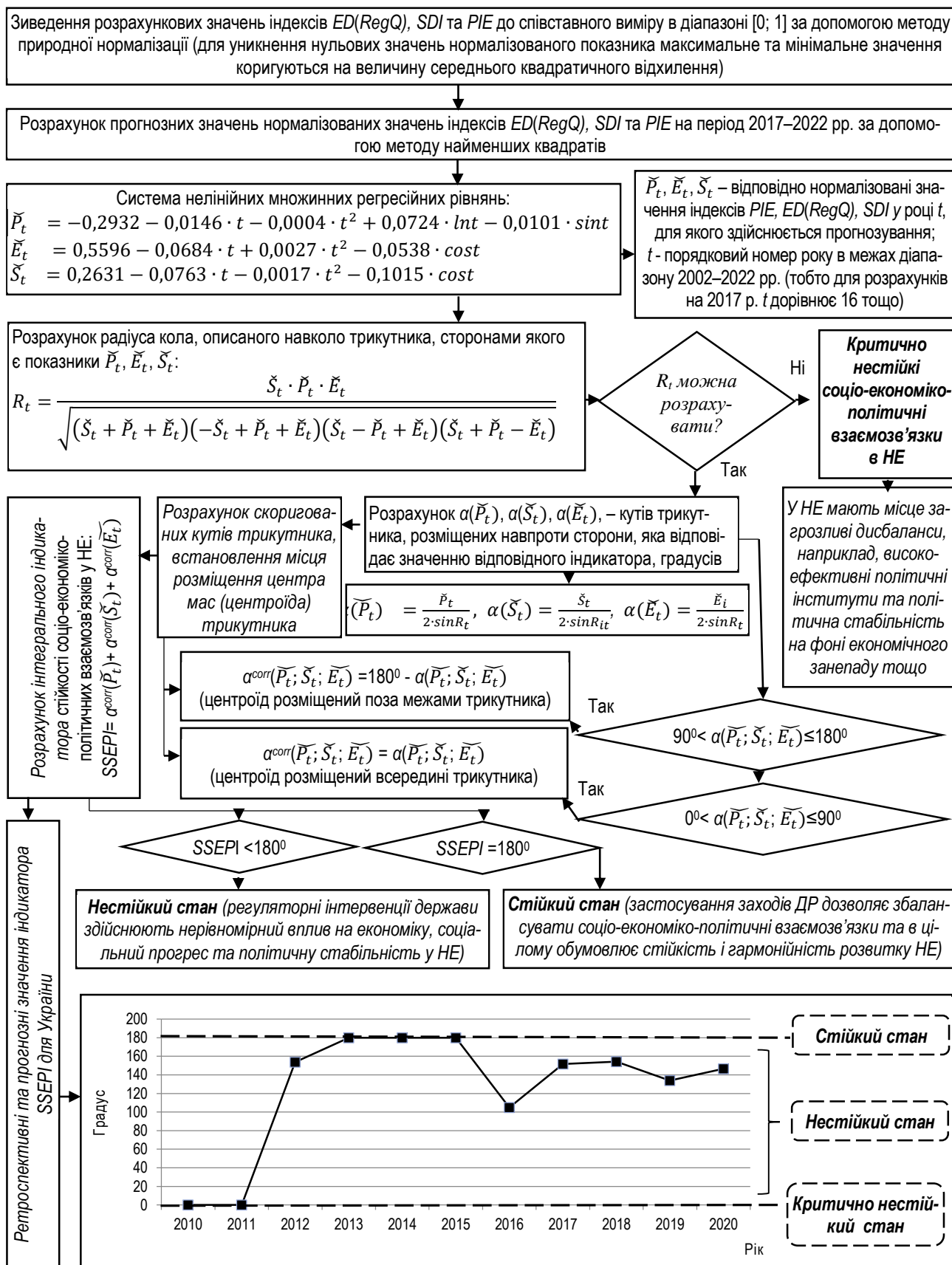

Рисунок 4 – Структурно-логічна схема та результати визначення інтегрального рівня стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків у НЕ

В її основу покладено гіпотезу про те, що системні взаємозв'язки та комплементарний вплив економічного, соціального та політичного розвитку країни можуть бути описані за допомогою пошуку центроїда трикутника (точки перетину медіан, центра мас), сторонами якого є нормалізовані значення індексів $ED(RegQ)$, SDI та PIE . Максимальний рівень стійкості (еталонний сценарій) досягається за умови повної збалансованості соціального, економічного та політичного розвитку (трикутник є рівностороннім, нормалізовані значення усіх трьох індикаторів дорівнюють 1). Дослідження засвідчило, що в Україні у 2010–2011 рр. інтегральний рівень стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків був критичним, у 2013–2015 рр. – ці взаємозв'язки були доволі стійкими, а у 2012 р. та впродовж прогнозованого періоду 2017–2022 рр. – нестійкими.

У контексті прогнозування розвитку НЕ та формування ефективної системи регуляторних заходів відповідно до прогнозованих трендів актуальності набуває дослідження внутрішніх взаємозв'язків у системі «економічний – політичний – соціальний розвиток». Для вирішення цього завдання в роботі за допомогою інструментарію структурного моделювання встановлено міру впливу кожного з трьох досліджуваних параметрів ($ED(RegQ)$, SDI та PIE) як між собою, так і на інтегральний індикатор стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків у НЕ для двох горизонтів прогнозування (2012–2020 рр. та 2012–2022 рр.):

$$\begin{array}{l}
 \left. \begin{array}{l}
 2012-2022 \\
 \\
 \\
 \end{array} \right\} \begin{array}{l}
 LV(SSEPI)_t = -0,268 \cdot LV(S)_t + 0,965 \cdot LV(E)_t + 0,500 \cdot LV(P)_t, \\
 LV(E)_t = 0,307 \cdot LV(S)_t + 0,115, \\
 LV(P)_t = 0,363 \cdot LV(S)_t + 0,500 \cdot LV(E)_t;
 \end{array} \\
 \\
 \left. \begin{array}{l}
 2012-2020 \\
 \\
 \\
 \end{array} \right\} \begin{array}{l}
 LV(SSEPI)_t = 0,224 \cdot LV(P)_t + 0,112 \cdot LV(E)_{t_i} + 0,492 \cdot LV(S)_t, \\
 LV(E)_{t_i} = 0,391 \cdot LV(P)_t + 0,191, \\
 LV(S)_t = 0,904 \cdot LV(P)_{t_i} - 0,692 \cdot LV(E)_t.
 \end{array}
 \end{array} \quad (1)$$

де $LV(SSEPI)_t$, $LV(S)_t$, $LV(E)_t$, $LV(P)_t$ – латентні (неявні) змінні, що характеризують ступінь взаємного впливу індексів соціального розвитку, ефективності політичних інститутів та еластичності макроекономічних трансформацій до зміни рівня регуляторної спроможності держави як між собою, так і на інтегральний рівень стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків у НЕ.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. При прогнозуванні на 2012–2020 рр. зростання індексу соціального розвитку на 1 одиницю буде супроводжуватись зменшенням інтегрального рівня стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків у НЕ на 0,268 одиниці, тоді як розширення горизонту прогнозування до 2022 р. змінює не лише напрям цього впливу (він стає позитивним), а й силу впливу (приведе до збільшення на 0,492 од.).

2. Вплив еластичності макроекономічних трансформацій до зміни рівня регуляторної спроможності держави на інтегральний рівень стійкості соціо-економіко-

політичних взаємозв'язків у НЕ як при середньостроковому, так і при довгостроковому прогнозуванні є позитивним, але сила впливу відрізняється майже в 9 разів: зростання прогнозується на рівні 0,965 та 0,112 одиниці відповідно.

3. Зростання ефективності політичних інститутів позитивно впливає на стійкість соціо-економіко-політичних взаємозв'язків у НЕ, але цей вплив у середньостроковій перспективі майже вдвічі вищий, ніж в довгостроковій: зростання прогнозується на рівні 0,500 та 0,224 одиниці відповідно.

4. У середньостроковій перспективі стійкість соціо-економіко-політичних взаємозв'язків найбільшою мірою буде визначатися ефективністю економічних перетворень, тоді як у довгостроковій – результативністю соціальних змін.

5. У середньостроковій перспективі найбільшим виявився вплив економічних трансформацій на політичні (зростання $ED(RegQ)$ на 1 од. приведе до зростання PIE на 0,5 од.); у довгостроковій – вплив політичних на соціальні (зростання PIE на 1 од. приводить до зростання SDI на 0,904 од.). Найменшим виявився вплив соціальних трансформацій на економічні в середньостроковому горизонті прогнозування, тоді як у довгостроковому – політичних змін на економічні.

У роботі розроблено концептуальні напрямки реформування системи ДР економіки України з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків. Пріоритетними напрямками визначено такі:

- зростання прозорості та підзвітності. Цей напрямок віднесено до пріоритетних, ураховуючи низькі рейтингові позиції України за Індексом відкритості бюджету. Практичними заходами для реалізації цього завдання повинні бути: публікація звітів про діяльність органів ДР НЕ з зазначенням фінансових показників витрат їх діяльності та конкретних досягнутих результатів, розроблення індикаторів ефективності ДР НЕ та їх щорічний аналіз, оприлюднення стратегічних та тактичних цілей ДР НЕ, а також ключових індикаторів їх досягнення, перехід до середньострокового бюджетного планування тощо;

- підвищення об'єктивності та незалежності ДР НЕ. Цей напрямок є пріоритетним унаслідок погіршення позицій України за окремими складовими Індексу сприйняття корупції та Індексу оцінювання демократії. Першими кроками на шляху вирішення цього завдання повинна стати реалізація функції незалежного контролю регуляторів та прийняття більш жорстких антикорупційних правових норм;

- посилення громадської участі. Цей напрямок віднесено до пріоритетних, ураховуючи погіршення позицій України за окремими індикаторами в рейтингу Індексу соціального прогресу та Індексу оцінювання демократії. Практичними заходами для реалізації цього завдання повинні бути: поширення інструментів громадської участі в розробленні програм ДР НЕ, налагодження ефективної системи зворотного зв'язку між владою та громадським суспільством, посилення громадського контролю за виконанням цілей ДР НЕ тощо;

- стимулювання інвестиційної та інноваційної активності, що обумовлено втратами позицій України за Індексом економічної свободи (низький рівень захисту прав власності, свободи інвестицій і фінансової свободи) та Індексом глобальної конкурентоспроможності (нерозвиненість інноваційного середовища).

Першочерговими в цьому контексті повинні стати законодавчі ініціативи щодо посилення захисту прав інвесторів та узгодження цілей державних програм;

– зниження диспропорцій розвитку суспільства (унаслідок критичних значень індикаторів Індексу політичної стабільності, що характеризують рівень розшарування доходів населення, масштаб «відтоку мізків», масштабність та доступність надання публічних послуг). В цьому контексті особливої актуальності набувають регуляторні ініціативи з детінізації ринку праці, підвищення якості публічних послуг тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення науково-прикладного завдання, що полягає в поглибленні науково-методичних засад та практичного інструментарію ДР економіки України з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків.

Результати дослідження дозволили зробити такі висновки:

1. Системне врахування наслідків регуляторних рішень як для економічної, так і для соціальної та політичної стабільності, перехід від ізольованого до інклюзивного підходу щодо реалізації заходів ДР НЕ на принципах системної динаміки дозволить забезпечити крос-секторний паритет цілей розвитку країни. Це обумовлює необхідність створення комплексного регуляторного середовища, конкретизації відповідальності за використання регуляторних повноважень, розуміння регуляторних процедур у суспільстві, відсутності політичної інерції в процесі їх запровадження.

2. Дослідження впливу регуляторної спроможності держави на рівень економічного розвитку 38 європейських країн за 2002–2016 рр. засвідчило, що збільшення на одиницю індикатора регуляторної спроможності держави сприяє зростанню ВВП, ВВП на душу населення, профіциту рахунку поточних операцій у ВВП, кількості зайнятих у загальній чисельності населення; вимагає зростання загальних витрат уряду на кінцеве споживання та скорочення розміру загальних резервів у місяцях імпорту; супроводжується інтенсифікацією процесу нагромадження капіталу. В Україні за 2004–2013 рр. макроекономічні параметри демонстрували відносну резистентність до регуляторних впливів держави. У контексті формування трансмісійних регуляторних механізмів, які забезпечують швидкий відгук макроекономічних параметрів на зміни якості ДР НЕ та ефективності уряду, Україна повинна орієнтуватися на досвід Естонії, Латвії, Таджикистану, Бельгії, Нідерландів, Іспанії, Албанії, Сербії, Чехії, Ісландії, Італії, Польщі.

3. Зростання регуляторної спроможності держави позитивно і без лагу впливає на баланс поточного рахунку до ВВП, приріст ВВП та ВВП на душу населення. Максимальна сила зв'язку між регуляторною спроможністю держави та загальними витратами на кінцеве споживання уряду до ВВП виявляється з лагом 1 рік (вплив прямий). Із запізненням на 2 роки зростання регуляторної спроможності держави найбільш сильно і негативно позначається на валовому нагромадженні капіталу до ВВП та експорті товарів і послуг. Із 4-річним лагом зміна регуляторної

спроможності держави сильніше позначається на загальних резервах у місяцях імпорту (обернений зв'язок) та співвідношенні сумарного обсягу експорту та імпорту до ВВП (прямий зв'язок). Із 5-річним лагом найбільш відчутною є реакція дефлятора ВВП (обернений зв'язок), імпорту товарів і послуг, зайнятості населення (прямий зв'язок) на зростання регуляторної спроможності держави.

4. В Україні найбільшою мірою регуляторна спроможність держави впливає на демографічні показники, гендерну рівність та параметри здоров'я населення. Підвищення якості ДР НЕ істотно впливає на довіру до інституцій, соціальну активність та соціальні зв'язки, тоді як зростання ефективності уряду сприяє покращенню соціального розвитку країни в цілому.

5. Найбільшій мірою суспільний відгук на ухвалені політичні рішення визначають такі індикатори World Governance Indicators, як політична стійкість і відсутність насильства, ефективність уряду, якість ДР НЕ, верховенство права, контроль над корупцією. Їх узагальнення в межах інтегрального індикатора ефективності політичних інститутів з урахуванням вагових коефіцієнтів та оцінювання його динаміки для України засвідчило, що за 2002–2007 рр. він зростав незначними темпами, за 2007–2014 рр. тенденція змінилася на спадну, а з 2014 р. – знову на зростаючу. У той самий час абсолютне значення цього індикатора за період 2002–2016 рр. відповідало низькому рівню.

6. Застосування триполюсної барицентричної економіко-математичної моделі для дослідження та прогнозування рівня стійкості в системі «економічний – політичний – соціальний розвиток» в Україні засвідчило, що у 2010–2011 рр. інтегральний рівень стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків був критичним, у 2013–2015 рр. ці взаємозв'язки були доволі стійкими, а у 2012 р. та впродовж прогнозованого періоду 2017–2022 рр. – нестійкими.

7. При прогнозуванні на 2012–2020 рр. зростання результативності соціальних змін в Україні буде зменшувати інтегральний рівень стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків у НЕ, тоді як у 2012–2022 рр. – збільшувати. Впливи економічних трансформацій та ефективності політичних інститутів є позитивними за обох часових горизонтів прогнозування, але сила впливів зменшується в міру пролонгації прогнозного періоду: відповідно в 9 разів та вдвічі. Найбільшим у середньостроковій перспективі є вплив економічних трансформацій на політичні, тоді як у довгостроковій – вплив політичних на соціальні. Найменшим виявився вплив соціальних трансформацій на економічні у середньостроковому горизонті, тоді як у довгостроковому – політичних змін на економічні.

8. Розроблено концептуальні напрямки реформування системи ДР економіки України з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків. Пріоритетними напрямками реформ повинні стати зростання прозорості та підзвітності, підвищення об'єктивності та незалежності органів ДР НЕ, посилення громадської участі, стимулювання інвестиційної та інноваційної активності, зниження диспропорцій суспільного розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Розділи в колективних монографіях

1. Kyrychenko K., Korobets O. State regulation of the social and economic development of the national economy of Ukraine in conditions of the ecological risk escalation. *National Security & Innovation Activities: Methodology, Policy and Practice* / monograph / edited by O. Prokopenko, V. Omelyanenko, Yu. Ossik. – Ruda Śląska : Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium, 2018. P. 338–344 (0,34 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено сутність та нормативно-правове забезпечення ДР НЕ з урахуванням економіко-екологічних чинників (0,05 друк. арк.).*

2. Васильєва Т. А., Кириченко К. І. Ринкові та державні методи регулювання соціально-економіко-політичного розвитку. *Grundprinzipien zur Reform des Wirtschaftssystems unter den Begingungen der europäischen Integration* / Hrsg. von Doktor der Wirtschaftswissenschaften, Professor Yu. V. Pasichnuk [Autorenkollektive: Yu. V. Pasichnuk, L. O. Shpak, A. O. Khodzhaian u.a.]. Kollektive Monographie. Verglad SWG imex GmbH, Nurnberg, Deutschland, 2017. P.358–368 (0,62 друк. арк.). *Особистий внесок: систематизовано методи ДР соціально-економіко-політичного розвитку (0,54 друк. арк.).*

3. Люльов О. В., Кириченко К. І. Макроекономічна стабільність як фактор покращення конкурентоспроможності країни. *Управління інноваційною складовою економічної безпеки* / монографія ; за ред. д.е.н., проф. Прокопенко О.В. (гол. ред.), к.е.н., доц. Школи В. Ю., к.е.н. Щербаченко В. О. Суми : ТОВ «Триторія», 2017. Т.І : Теорія та методологія управління інноваційною складовою економічної безпеки. С. 30–45 (0,61 друк. арк.). *Особистий внесок: систематизовано результати оцінки впливу економічних чинників на стабільність НЕ (0,02 друк. арк.).*

Статті в наукових фахових виданнях України

4. Кириченко К. І. Ідентифікація впливу якісних характеристик державного управління на параметри економічного розвитку держави. *Актуальні проблеми економіки* (EBSCOhost, EconLit та ін.). 2018. №3 (201). С. 14–20 (0,52 друк. арк.).

5. Kyrychenko K. I., Samusevych Y. V., Liulova L. Y., Bagmet K. V. Innovations in country's social development level estimation. *Marketing and Management of Innovations* (Web of Science та ін.). 2018. № 2. С. 113–128 (1,14 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено методичні засади оцінювання рівня соціального розвитку країни (0,94 друк. арк.).*

6. Кириченко К. І. Оцінювання політичного стану країни в контексті державного регулювання економіки: міжнародні підходи. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. ХНТУ, Херсон. 2018. № 29 (18). Т. 2. С. 203–210 (0,49 друк. арк.).

7. Кириченко К. І. Реформування державного регулювання національної економіки з урахуванням соціальних, економічних та політичних зв'язків. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»* (РІНЦ). 2018. № 2. С. 121–128 (0,58 друк. арк.).

8. Кириченко К. І. Міжнародні рейтинги й індекси в системі оцінювання рівня соціальних, економічних і політичних трансформацій в Україні. *Управління розвитком* (SciLit та ін.). 2017. № 1–2 (187–188). С. 18–26 (0,98 друк. арк.).

9. Кириченко К. І. Комплексне оцінювання соціально-економічного розвитку України за допомогою таксонометричного методу. *Механізм регулювання економіки* (CEJSSH та ін.). 2017. № 4. С. 192–200 (0,54 друк. арк.).

10. Кириченко К. І. Вплив соціо-економіко-політичних взаємозв'язків на демографічні, міграційні процеси та зайнятість населення: динамічне прогнозування та державне регулювання. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»* (РІНЦ). 2017. № 3. С. 95–102 (0,5 друк. арк.).

11. Кириченко К. І. Концепція переходу національної економіки України на модель стійкого зростання з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»* (РІНЦ). 2016. № 3. С. 15–20. (0,46 друк. арк.).

12. Кириченко К. І. Державні інструменти комплексного регулювання соціо-економіко-політичного стану держави / *Ефективна економіка* (Index Copernicus та ін.). 2015. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?op=1&z=5783> (0,61 друк. арк.).

Статті в зарубіжних наукових виданнях

13. Vasylieva T., Lyeonov S., Lyulyov O., Kyrychenko K. Macroeconomic Stability and Its Impact on the Economic Growth of the Country. *Montenegrin Journal of Economics* (Scopus, Web of Science та ін.). 2018. № 14 (1). P. 159–170 (0,84 друк. арк.).
Особистий внесок: визначено напрямки макростабілізації НЕ (0,04 друк. арк.).

Тези доповідей на науково-практичних конференціях

14. Кириченко К. І. Соціо-економіко-політичні взаємозв'язки в державному регулюванні малого і середнього підприємництва в Україні. *Стратегічний розвиток організації, міст та регіонів* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2017. С. 180–182 (0,13 друк. арк.).

15. Кириченко К. І. Оцінювання ефективності реформ в національній економіці України на основі комплексного аналізу соціально-економічного розвитку./ *Achievement of high school - 2017* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Софія, Болгарія : 2017. С. 89–92 (0,14 друк. арк.).

16. Кириченко К. І. Вплив системних ризиків на політичний, економічний та соціальний розвиток держави. *Perspektywiczne opracowania sa nauka i technikami - 2017* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Перемишль, Польща: 2017. С. 55–58 (0,18 друк. арк.).

17. Кириченко К. І. Міжнародні методики оцінювання соціального розвитку країни. *Vedecki pokrok na prelomu tysyachalety - 2018* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Прага, Чехія : 2018. С. 103–106 (0,17 друк. арк.).

18. Кириченко К. І. Вплив якості державного регулювання на макроекономічні показники країни. *Trends of modern science - 2018* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Шефільд, Великобританія : 2018. С. 87–90 (0,14 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Кириченко К. І. Державне регулювання національної економіки України з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. – Сумський державний університет, Суми, 2019.

У дисертації розроблено методичні засади врахування впливу якості державного регулювання економіки та ефективності уряду на рівень економічного розвитку країни, визначення часових орієнтирів та економічних наслідків зміни регуляторної спроможності держави, чутливості соціального сектору економіки до регуляторних інтервенцій держави, оцінювання ефективності політичних інститутів в Україні, дослідження стійкості соціо-економіко-політичних взаємозв'язків та внутрішніх взаємозв'язків у системі «економічний – політичний – соціальний розвиток»; визначено концептуальні напрямки реформування системи державного регулювання економіки України з урахуванням соціо-економіко-політичних взаємозв'язків.

Ключові слова: національна економіка, державне регулювання економіки, регуляторна спроможність держави, соціо-економіко-політичні взаємозв'язки, ефективність політичних інститутів, соціальний розвиток, економічний розвиток.

SUMMARY

Kyrychenko K.I. State regulation of the national economy of Ukraine based on socio-economic and political interconnections. – Manuscript.

Thesis for a Candidate of Economic Sciences Degree in specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Sumy State University, Sumy, 2019.

In the thesis the methodical principles for consideration of the influence of quality of state regulation of the economy as well as the efficiency of the government on the level of economic development of the country, for definition of timeline guidance and economic consequences of changes in the regulatory capacity of the state, for sensitivity of the social sector of the economy to the state regulatory interventions, for evaluation of the effectiveness of political institutions in Ukraine, for study of the stability of socio-economic and political interconnections as well as of internal interrelations in the system "economic - political - social development" have been developed; the conceptual directions for reforming the system of state regulation of the economy of Ukraine based on socio-economic and political interconnections have been determined.

Methodical tooling, concerning integral designation and forecasting of the level of sustainability of socio-economic and political relationships that helps to distinguish the level of balancing of the impact of state regulatory interconnections on the economy, social progress and the efficiency of political institutions, as well as to take into account the system's interconnections and the complementary impact of economic, social and political development, has been set up. Estimation results have shown that during 2010-

2011 the integral level of sustainability of socio-economic and political interconnections in Ukraine was critical, during 2013-2015 these relationships were quite stable, and in 2012 and during the forecast period 2017-2022 would remain unstable.

Time lags have been substantiated, after which the macroeconomic parameters react most noticeably to changes in the regulatory capacity of the state, their significance is predicted in the medium term. According to the results of the study, it has been concluded that the growth of the regulatory capacity of the state positively and without lag affects the balance of the current account to GDP, GDP growth and GDP per capita. The maximum strength of the relationship between this parameter and total government final consumption expenditure in relation to GDP takes place within a lag of 1 year (the effect is direct). Within a delay of 2 years, the growth of the regulatory capacity of the state most strongly and negatively affects the gross accumulation of capital to GDP and the export of goods and services; within a 4-year lag, it affects total reserves most strongly in months of imports (inverse connection) and the ratio of total exports and imports to GDP (direct connection). Within a 5-year lag, the response of the GDP deflator (inverse connection), the import of goods and services, and employment (direct connection) to the growth of the regulatory capacity of the state is most noticeable.

The influence of the quality of state regulation of the economy and the effectiveness of the government on the integral indicator of social development and its components, which characterize the demographic situation, level, safety, education and health of the population, social relations and social activity in the country, ensuring gender equality and public trust in institutions, has been substantiated. The study has shown that in Ukraine, the state's regulatory ability influences demographic indicators, gender equality, and public health parameters to the highest degree. Improving the quality of state regulation of the economy significantly affects the credibility of institutions, social activity and social ties, while increasing the efficiency of government contributes to improving the social development of the country.

The approach of distinguishing the efficiency of political institutions of Ukraine which provides an integrated generalization of the parameters of political stability and the absence of violence in the country, the effectiveness of the government, the quality of government regulation, the rule of law, corruption control, taking into account the strength and nature of relations between them has been developed. It has been revealed that in Ukraine the greatest response to political decisions is shown by such indicators as political stability and absence of violence, government effectiveness, quality of government regulation, rule of law, corruption control. Their generalization within the integral indicator and assessment of its dynamics for Ukraine has shown that in 2002-2007 it increased at insignificant rates, in 2007-2014 the tendency changed to downward, and since 2014 – again to an increase. Meanwhile, the absolute value of this indicator for the entire period of 2002-2016 corresponded to a low level.

A toolkit has been developed for predicting the influence of the integral level of the sustainability of socio-economic and political interconnections of social development indexes, the effectiveness of political institutions and the elasticity of macroeconomic transformations to changes in the level of regulatory capacity of the

state. While forecasting for 2012-2020, increase in the impact of social changes in Ukraine would reduce the integral level of stability of socio-economic and political interrelations, whereas in 2012-2022 it would increase. The impact of economic transformations and the effectiveness of political institutions is positive in both time horizons of forecasting, but the impact force decreases as the forecasting period is prolonged: by a factor of 9 and 2, respectively. The most significant in the medium term would be the impact of economic transformations on political ones, while in the long-term – the impact of political on social ones. The impact of social transformations on economic ones in the medium term would be minimal, while in the long-term, political changes would sustain an economic effect.

Key words: national economy, state regulation of the economy, regulatory capacity of the state, socio-economic and political interconnections, efficiency of political institutions, social development, economic development.

Підписано до друку 27.05.2019.

Формат 60×90/16. Ум. друк. арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр., Зам. №462.

Видавець і виготовлювач

Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.